

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04

21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24

00-503 W A R S Z A W A

TELEFAX: 29-40-89

BS/69/56/93

NASTROJE SPOŁECZNE W MAJU '93

Komunikat z badań

Warszawa, maj 1993 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

W kwietniu odnotowaliśmy pewną stabilizację nastrojów społecznych połączoną z istotnym wzrostem negatywnych ocen rządu. Ostatni miesiąc obfitował w wiele wydarzeń konfliktowych: strajki regionalne i ogólnopolskie, wyjście PL z koalicji rządowej, ostra dyskusja o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich. Badanie CBOS¹ było realizowane w trakcie trwania strajków "budżetówki", ale przed zgłoszeniem przez KK "Solidarności" wotum nieufności dla rządu. Wydarzenia te znajdują odbicie głównie w stanie nastrojów badanych osób.

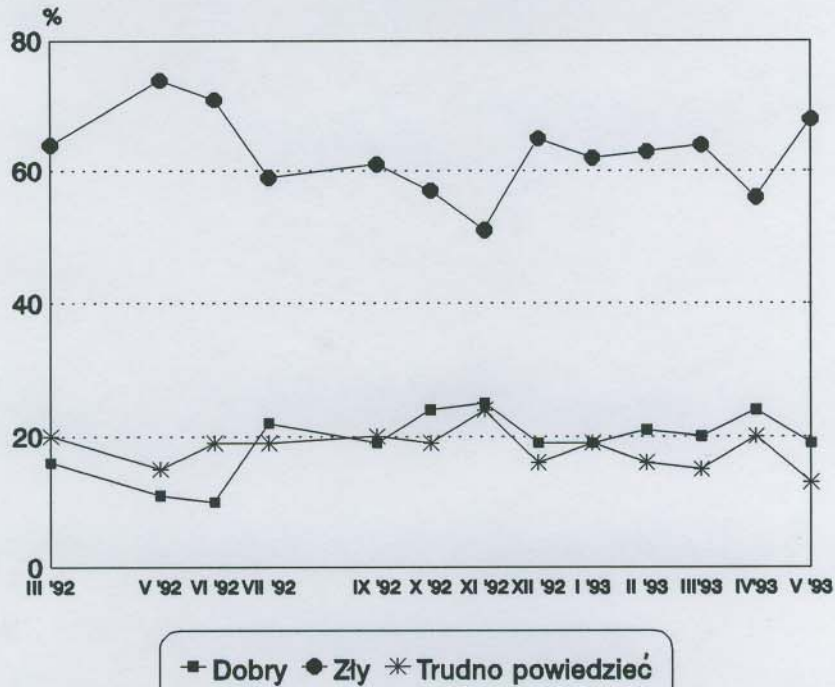
W maju w nastrojach społecznych nastąpiły zmiany, jakich nie notowaliśmy od wielu miesięcy - zmiany na gorsze. Pogorszyły się oceny i prognozy dotyczące spraw publicznych, a także prognozy poziomu życia. Jedyna dziedzina, gdzie pesymizm nie wzrósł, to ocena warunków materialnych większości polskich rodzin oraz warunków, w jakich żyją obecnie sami ankietowani.

Oceny obecnej sytuacji

W porównaniu z kwietniem gwałtownie zwiększyła się (o blisko 12 punktów procentowych) liczba osób uważających, że sytuacja w kraju zmierza obecnie w złym kierunku. Podobną do obecnej liczbę pesymistów odnotowaliśmy ostatnio w maju i czerwcu oraz w grudniu ubiegłego roku, kiedy nastąpiło silne załamanie społecznych nastrojów. Obecnie różnica między wskazaniem z kwietnia i maja jest podobna do skali grudniowego spadku nastrojów.

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (35) zrealizowano w dniach 14-17 maja 1993 r. na 1075-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju.

RYS. 1. OCENA KIERUNKU ROZWOJU SYTUACJI W KRAJU

Sytuacja polityczna została oceniona jako zła przez 53% respondentów (o 7 punktów więcej niż w kwietniu). Od lutego do kwietnia odsetek negatywnych ocen malał, obecnie zaś jego wielkość znów jest taka sama jak w lutym.

Jeszcze większe różnice nastąpiły w ocenach sytuacji gospodarczej kraju. Majowy poziom pesymizmu w tym względzie (72%) przewyższył wskaźnik ocen negatywnych z końca ubiegłego roku, kiedy nastroje uległy znacznemu pogorszeniu.

Tabela 1

w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną <u>sytuację polityczną</u> w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX '92	X '92	XI '92	XII '92	I '93	II '93	III '93	IV '93	V '93
- dobra	6	9	11	7	6	6	6	5	6
- ani dobra, ani zła	37	35	37	32	33	29	31	35	30
- zła	40	38	34	46	45	54	49	46	53
Trudno powiedzieć	17	18	18	15	15	11	14	14	11

Tabela 2

w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia <u>obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:</u>	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- dobra	3	4	6	5	4	5	4	6	4
- ani dobra, ani zła	18	23	26	21	21	22	22	24	21
- zła	73	67	61	69	69	69	69	64	72
Trudno powiedzieć	6	6	7	5	6	4	5	6	3

Rzecz charakterystyczna - w odpowiedziach na wszystkie trzy omawiane dotąd pytania uwidocznił się spadek liczby osób udzielających odpowiedzi "trudno powiedzieć". Może to świadczyć, że sytuacja na scenie publicznej stała się dla ludzi bardziej przejrzysta, klarowna, łatwiej poddająca się ocenie.

Nie pogorszyły się natomiast oceny **materialnych warunków życia** większości polskich rodzin, a także opinie o tym, jak żyje się obecnie samym respondentom.

Tabela 3

w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia <u>materialne warunki życia ludzi w Polsce? Czy są one:</u>	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- dobre	2	2	2	2	3	2	2	2	1
- ani dobre, ani złe	15	17	19	13	14	16	15	13	15
- złe	78	76	72	82	81	77	80	81	82
Trudno powiedzieć	5	5	7	3	4	5	3	4	2

Tabela 4

w procentach

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) <u>rodzinie</u> żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- dobrze	11	10	11	11	14	15	13	12	12
- ani dobrze, ani źle	51	54	52	48	48	51	52	53	56
- źle	37	35	36	40	38	34	35	34	32
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	0	0	0	1	0

Odmienność w postrzeganiu spraw publicznych i warunków życia ludzi jest jeszcze bardziej widoczna, gdy weźmiemy pod uwagę oceny własnej sytuacji materialnej respondentów (pesymizm zmniejszył się w stosunku do notowań kwietniowych o 4 punkty procentowe). Ta niewielka zmiana może być przypadkowa, a może też świadczyć, że są w polskim społeczeństwie grupy ludzi, którzy w ostatnich miesiącach odczuli poprawę swojej sytuacji materialnej.

Tabela 5

w procentach

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- złe	45	42	41	47	43	43	42	41	37
- ani dobre, ani złe	43	46	45	42	44	44	43	44	48
- dobre	12	12	14	11	12	13	15	15	14

Opinie o polityce czy gospodarce, a więc odnoszące się do sfery publicznej, kształtują się więc pod wpływem różnych czynników, nie tylko w zależności od bezpośredniej oceny poziomu życia. Trudno stwierdzić, czy strajki i protesty wpłynęły na pogorszenie nastrojów, czy też negatywne oceny sfery publicznej przyczyniły się do wybuchu strajków.

Prognozy

Bardziej pesymistyczne niż przed miesiącem są również **prognozy sytuacji w kraju** w najbliższym roku. Odsetek respondentów oczekujących jej pogorszenia wzrósł o 10 punktów procentowych, a liczba optymistów zmalała o 6 punktów.

Tabela 6

w procentach

A jak Pan(i) sądzi, jak to będzie w ciągu najbliższego roku? Czy spodziewa się Pan(i), że <u>sytuacja w Polsce</u> - ogólnie rzecz biorąc - poprawi się, pogorszy się, czy też nie zmieni się?	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
Poprawi się	20	16	18	13	14	17	16	19	13
Nie zmieni się	34	38	36	29	33	32	37	35	37
Pogorszy się	35	37	35	50	44	40	39	32	42
Trudno powiedzieć	12	9	11	8	10	11	8	14	8

Jeszcze większa jest skala wzrostu pesymizmu w **prognozach sytuacji politycznej** (o 13 punktów) i **gospodarczej** (o 14 punktów). Załamanie w obydwu przypadkach jest podobne do tego, które nastąpiło w grudniu ubiegłego roku.

Tabela 7

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku <u>sytuacja polityczna</u> w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- poprawi się	22	18	19	13	14	17	15	16	13
- nie zmieni się	39	42	41	43	42	39	43	40	40
- pogorszy się	16	18	17	26	23	23	23	19	32
Trudno powiedzieć	23	22	23	18	20	21	19	24	15

Tabela 8

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku <u>sytuacja gospodarcza</u> w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- poprawi się	22	17	18	14	16	18	16	22	14
- nie zmieni się	31	37	40	31	34	37	37	33	35
- pogorszy się	31	31	28	44	35	32	34	29	43
Trudno powiedzieć	16	15	14	11	16	13	13	16	8

Chociaż oceny sytuacji materialnej nie uległy zmianom, to przewidywania w tej dziedzinie są bardziej pesymistyczne niż w kwietniu. Dotyczy to zarówno **prognoz warunków materialnych** większości Polaków, jak i materialnego poziomu życia respondentów (w obydwu przypadkach liczba pesymistów wzrosła odpowiednio o 11 i 5 punktów procentowych). Wzrost pesymizmu jest tym bardziej widoczny, że w ubiegłym miesiącu nastąpił pewien jego spadek.

Tabela 9

w procentach

<i>Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku <u>materialne warunki życia ludzi w Polsce:</u></i>	Wskazania respondentów według terminów badań:								
	IX'92	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- poprawia się	13	10	10	7	9	10	8	11	8
- nie zmienia się	28	30	33	23	26	30	29	29	25
- pogorszą się	46	48	46	62	56	50	53	49	60
Trudno powiedzieć	13	12	11	8	9	10	10	11	7

Tabela 10

w procentach

<i>Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) <u>rodzinie</u> będzie się żyło:</i>	Wskazania respondentów według terminów badań:							
	X'92	XI'92	XII'92	I'93	II'93	III'93	IV'93	V'93
- lepiej	14	15	9	14	14	12	20	13
- tak samo	38	41	34	34	40	40	35	45
- gorzej	31	30	43	34	31	32	26	31
Trudno powiedzieć	17	14	14	18	15	16	19	11

Spoleczne postrzeganie sytuacji w kraju oraz kierunku zmian

W porównaniu ze styczniem tego roku wzrósł o 9 punktów odsetek osób uważających, że "obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski" i również o 9 punktów przekonanych, że "nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju". Z tak wysokim jak obecny (78%) poziomem obaw przed anarchizacją życia politycznego nie mieliśmy do czynienia od maja ubiegłego roku.

Tabela 11

w procentach

Czy uważa Pan(i), że:	Wskazania respondentów według terminów badań:					
	I'92	III'92	V'92	IX'92	I'93	V'93
- obecny okres to wstęp do otrząśnięcia się Polski z trudności czy też	48	39	30	41	38	35
- obecny okres to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski	36	38	50	34	43	52
Trudno powiedzieć	16	23	20	25	19	13
- wszystkie ważne sprawy w kraju są w dobrych rękach czy też	12	10	5	16	9	7
- nikt obecnie nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju	69	68	77	58	68	78
Trudno powiedzieć	19	22	18	26	23	15

★

★ ★

Wyniki majowego sondażu można interpretować jako kolejne załamanie się społecznych nastrojów. Tło owego załamania to między innymi narastająca fala strajków, niepewność przyszłości i rozwoju sytuacji politycznej. Rodzi to poczucie chaosu oraz konfliktowości życia politycznego i społecznego.

A N E K S

Tabela 1. Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju

(%)

	dobry	zły	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	68	13	1075
Płeć				
Mężczyźni	22	68	10	476
Kobiety	16	69	16	599
Wiek				
do 24 lat	14	70	15	119
25-34	29	61	10	162
35-44	12	76	12	251
45-54	17	67	16	153
55-64	22	66	12	200
65 lat i więcej	21	65	14	189
Miejsce zamieszkania				
Wieś	17	72	11	415
Miasto do 20 tys.	19	64	17	110
od 21 do 100 tys.	17	71	12	215
101-500 tys.	20	63	17	160
501 tys. i więcej mieszk.	23	63	14	170
Region				
Północny	15	57	28	114
Zachodni	18	78	4	119
Środkowozachodni	16	71	12	153
Środkowy	15	71	14	209
Wschodni	23	72	5	119
Południowo-wschodni	23	64	13	163
Południowo-zachodni	21	64	15	198
Wykształcenie				
Podstawowe	17	70	12	394
Zasadnicze zawodowe	15	75	10	271
Średnie	20	63	17	324
Wyższe	31	56	13	84
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	26	60	14	62
Prac.umysł.niż.szczebła	18	65	17	93
Pracownicy fiz.- umysł.	11	76	14	52
Robotnicy wykwalifikowani	17	75	8	129
Robotnicy niewykwalifik.	7	78	15	55
Rolnicy	12	82	5	91
Prywatni przedsiębiorcy	24	56	20	27
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	23	65	12	389
Uczniowie i studenci	25	56	18	33
Bezrobotni	13	71	16	74
Gospodynie domowe i inni	15	59	25	67
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	13	75	12	100
500 tys. - 999 tys.	9	78	13	243
1000 tys. - 1499 tys.	19	66	15	321
1500 tys. - 1999 tys.	19	69	12	175
2000 tys. i powyżej	31	56	13	213
Ocena własnych war. mater.				
Złe	12	73	15	402
Średnie	17	71	13	517
Dobre	43	47	10	154
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	50	23	70
Raz w tygodniu	20	69	12	633
Kilka razy w roku	16	70	14	263
W ogóle nie uczestniczy	15	71	14	109
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	100	0	0	201
Zły kierunek	0	100	0	733
Trudno powiedzieć	0	0	100	141

Tabela 2. Ocena obecnej sytuacji politycznej

(%)

	dobra	ani dobra ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	30	54	11	1071
Płeć					
Mężczyźni	8	28	58	6	475
Kobiety	4	31	50	15	596
Wiek					
do 24 lat	6	32	58	5	116
25-34	4	34	54	8	162
35-44	4	27	60	9	251
45-54	7	33	50	9	152
55-64	7	27	56	10	199
65 lat i więcej	7	26	43	24	188
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	28	51	16	412
Miasto do 20 tys.	9	37	43	11	110
od 21 do 100 tys.	7	32	56	6	214
101-500 tys.	4	29	57	10	159
501 tys. i więcej mieszk.	6	25	62	8	170
Region					
Północny	9	30	48	13	113
Zachodni	8	24	60	9	119
Środkowo-zachodni	3	33	53	10	153
Środkowy	5	22	62	11	209
Wschodni	2	29	60	9	119
Południowo-wschodni	4	33	51	12	163
Południowo-zachodni	8	35	43	14	196
Wykształcenie					
Podstawowe	5	29	46	20	392
Zasadnicze zawodowe	8	27	57	7	270
Średnie	4	32	58	6	323
Wyższe	3	31	64	2	84
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	6	35	59	0	62
Prac.umysł.niż.szczebła	5	29	57	9	93
Pracownicy fiz.-umysł.	6	28	50	16	52
Robotnicy wykwalifikowani	11	30	57	3	129
Robotnicy niewykwalifik.	9	22	58	11	54
Rolnicy	1	28	60	11	91
Prywatni przedsiębiorcy	5	30	66	0	27
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	6	28	50	16	387
Uczniowie i studenci	3	31	58	8	33
Bezrobotni	4	34	52	10	74
Gospodynie domowe i inni	4	37	43	16	67
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	6	27	49	18	100
500 tys. - 999 tys.	4	27	57	12	241
1000 tys. - 1499 tys.	7	32	49	12	320
1500 tys. - 1999 tys.	7	30	56	7	175
2000 tys. i powyżej	6	30	57	8	211
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	24	59	12	401
Średnie	5	32	52	11	514
Dobre	10	37	44	9	153
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	15	27	33	25	70
Raz w tygodniu	5	32	51	12	631
Kilka razy w roku	5	27	60	8	263
W ogóle nie uczestniczy	4	21	67	9	107
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	14	42	38	6	200
Zły kierunek	3	25	60	11	729
Trudno powiedzieć	7	34	42	17	141

Tabela 3. Ocena obecnej sytuacji gospodarczej

(%)

	dobra	ani dobra ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	22	72	3	1073
Płeć					
Mężczyźni	4	20	75	1	475
Kobiety	3	23	70	4	598
Wiek					
do 24 lat	1	23	70	6	118
25-34	4	27	69	1	162
35-44	2	18	78	2	251
45-54	3	20	75	1	153
55-64	4	21	71	3	199
65 lat i więcej	6	22	66	5	188
Miejsce zamieszkania					
Wieś	3	15	79	3	414
Miasto do 20 tys.	3	25	66	5	110
od 21 do 100 tys.	4	22	72	2	214
101-500 tys.	4	30	63	3	160
501 tys. i więcej mieszk.	4	25	68	3	170
Region					
Północny	5	29	66	1	113
Zachodni	6	19	74	1	119
Środkowozachodni	3	17	79	0	153
Środkowy	1	20	74	4	209
Wschodni	3	18	78	1	119
Południowo-wschodni	2	24	70	4	163
Południowo-zachodni	6	24	63	6	198
Wysztalcenie					
Podstawowe	4	20	73	4	393
Zasadnicze zawodowe	4	19	75	2	271
Średnie	3	25	69	3	323
Wyższe	4	23	73	0	84
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	2	30	68	0	62
Prac. umysł. niż. szczebla	2	28	70	0	93
Pracownicy fiz. - umysł.	7	20	72	2	52
Robotnicy wykwalifikowani	4	26	68	2	129
Robotnicy niewykwalifik.	0	11	82	7	55
Rolnicy	0	21	79	0	91
Prywatni przedsiębiorcy	6	21	70	3	27
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	5	21	71	4	388
Uczniowie i studenci	0	21	75	4	33
Bezrobotni	5	20	72	3	74
Gospodynie domowe i inni	6	11	74	9	67
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	2	13	84	1	100
500 tys. - 999 tys.	1	15	81	3	243
1000 tys. - 1499 tys.	5	25	66	4	320
1500 tys. - 1999 tys.	3	24	71	2	175
2000 tys. i powyżej	6	26	66	2	212
Ocena własnych war. mater.					
Złe	1	15	80	3	401
Średnie	4	23	70	2	516
Dobre	8	34	56	2	153
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	26	57	7	70
Raz w tygodniu	4	21	73	2	632
Kilka razy w roku	2	23	73	2	263
W ogóle nie uczestniczy	2	17	71	10	108
Ocena kier. rozw. syt. w kraju					
Dobry kierunek	11	40	48	1	200
Zły kierunek	2	16	81	2	732
Trudno powiedzieć	4	24	60	12	141